

Etiologia współczesnych zachowań ryzykownych

Zjawiska, wyzwania, profilaktyka

dr hab. prof. WSKZ Mariusz Z. Jędrzejko, dr Milena Bykowska

Co i jak się zmieniło i do czego to prowadzi?

Etiologia ucieczki w ryzyka i uzależnienia

Co i jak się zmieniło i d czego to prowadzi?

**„Transformacje” społecznej natury człowieka
Brakuje tego, co „zakodowały mózgi przez tysiące, setki,
dziesiątki lat**

Czy jako nastolatki ryzykowaliście?

Paradoks negatywnych zmian i trendów (1990-2025)

- **6-7 x więcej specjalistów terapii i profilaktyki**
- **4 mld zł rocznie na profilaktykę**
- **Więcej ośrodków terapii i profilaktyki szkolnej**
- **Powszechny dostęp do wiedzy**
- **Pedagodzy i psycholodzy w szkołach**
- **Miliardy na instytucje bezpieczeństwa**

Wynik

Jest coraz więcej problemów i zaburzeń

Społeczeństwo ryzyka i jego „natura”

Może ja też?

Ale fajne...

A. Obserwacje i doświadczenia realne

B. Obserwacje i doświadczenia cyfrowe

Muszę to mieć...

Społeczne uczenie się:

- **Zobaczyłem – zapamiętałem**
- **Zobaczyłem – utrwaliłem**
- **Zobaczyłem – enkulturowałem**
- **Umiem odtwarzać i powtarzać...**

Ryzyka (**nie**)oczywiste

Ryzyko migracji
ekonomicznych

Ryzyka substancyjne i
behawioralne

Ryzyka globalizacji

Ryzyko
przeszacowanej
konsumpcji

Ryzyko nowych
modeli pracy

Ryzyka gwałtownych
zmian

Ryzyko
nadmiernej
aktywności i zmiany
struktury doby

Zmiana obszarów ryzyka uzależnień i zaburzeń w ciągu ostatnich trzech dekad

- **Używanie i nadużywanie alkoholu**
- **Używanie tytoniu**
- **Eksperymenty z narkotykami**

Zmiana

- **Eksperymenty i używanie narkotyków - NSP**
- **Niemedyczne stosowanie leków**
- **Używanie substancji**

wzmacniających i energetyków

- **Używanie papierosów i nowe formy nikotynizmu**
- **Wczesna inicjacja seksualna**
- **Challenge**
- **Skracanie snu**
- **Śmieciowa żywność**

- **Przebudźcowanie technologiami ekranowymi**

- **Używanie i nadużywanie alkoholu**
- **Zburzenia psychiczne**

2-15% populacji nastolatków

5-50% populacji nastolatków

Krzywe zmian ryzyka (1990-2025)

Problemy psychospołeczne dzieci i młodzieży

Nowe formy nikotynizmu

Używanie energetyków i chemicznej żywności

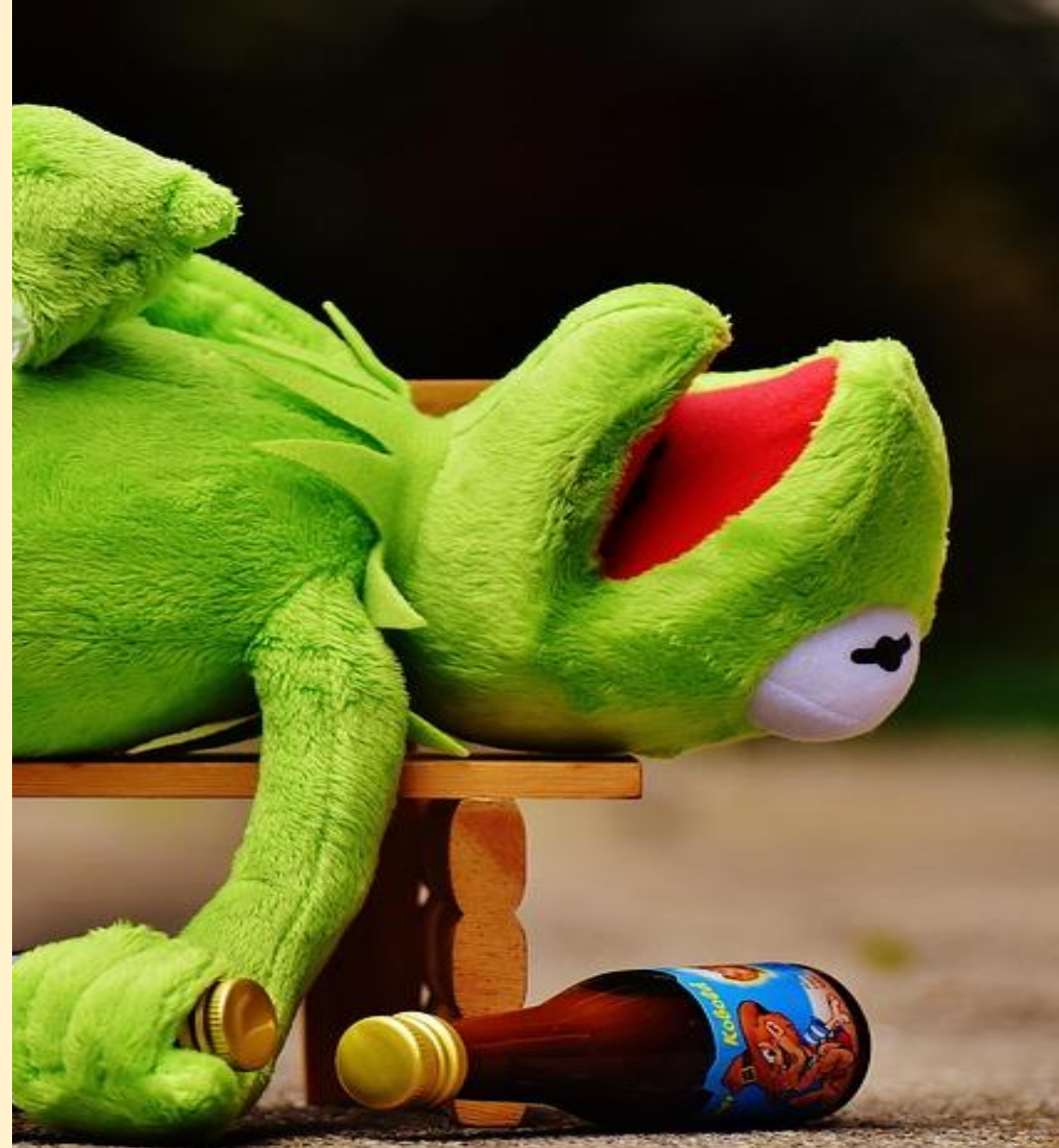
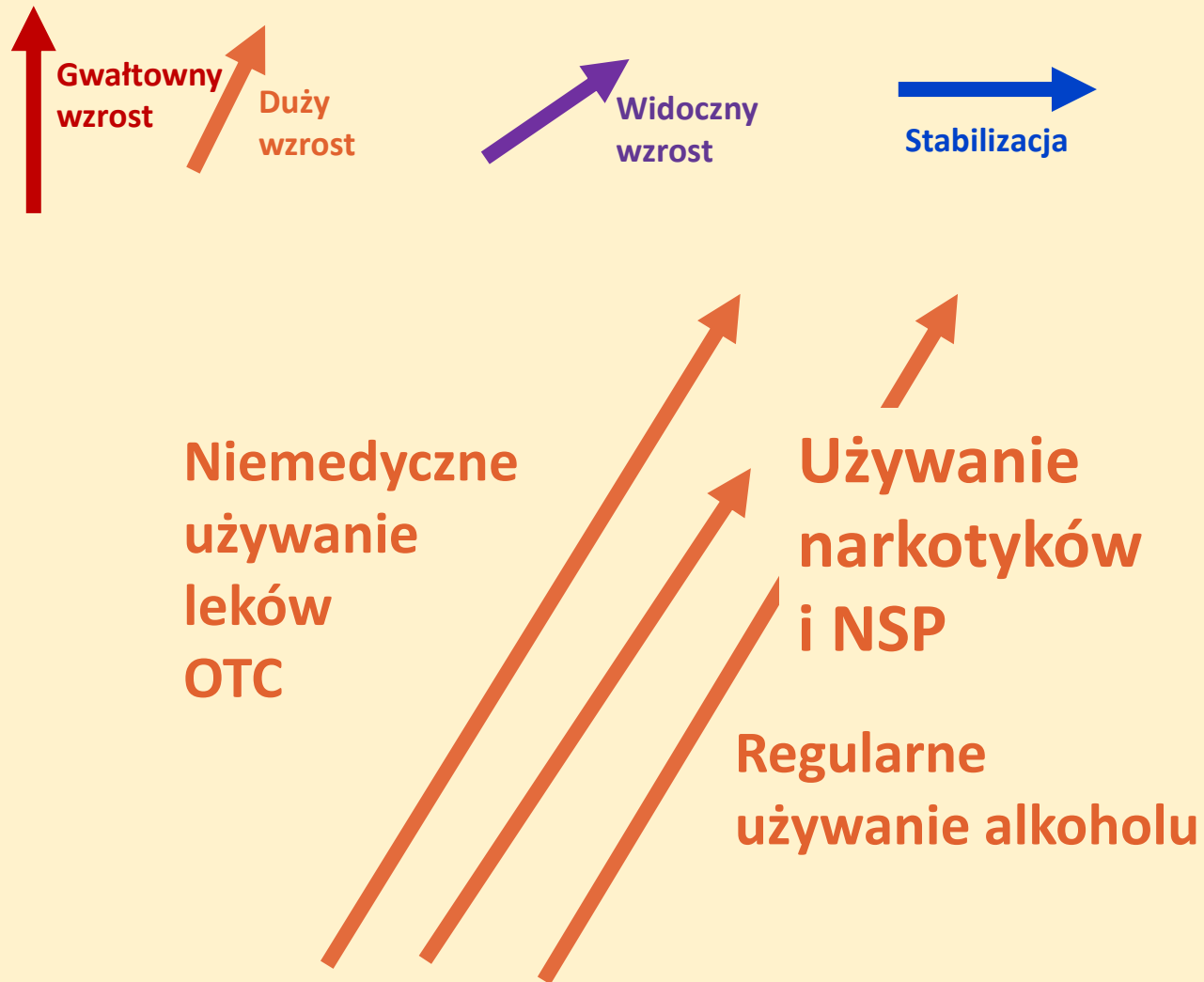
Nadużywanie cukru

Nadużywanie technologii cyfrowych

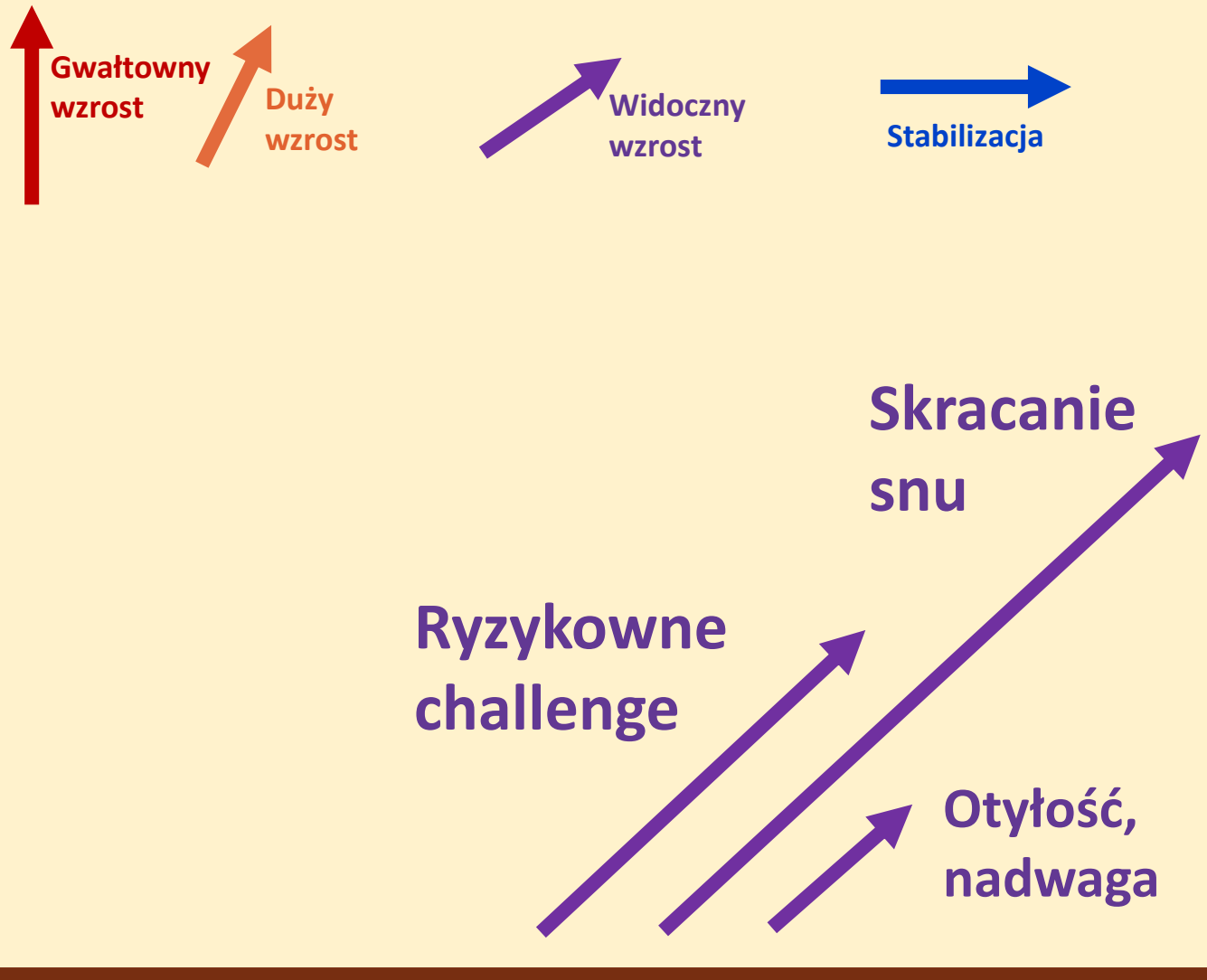

Źródła: ESPAD (2018); KBPU (2024), EMCDDA (2021-2024), Wizja Zdrowia (2025), Wojnarowska-Oblacińska (2018), Kielan, Oblacińska (2018), Dąbkowska(2020), Jędrzejko, Kiełtyk-Zaborowska, Taper (2024), Kowalczyk, Markiewicz, Puścian, Wiśniewski (2023).

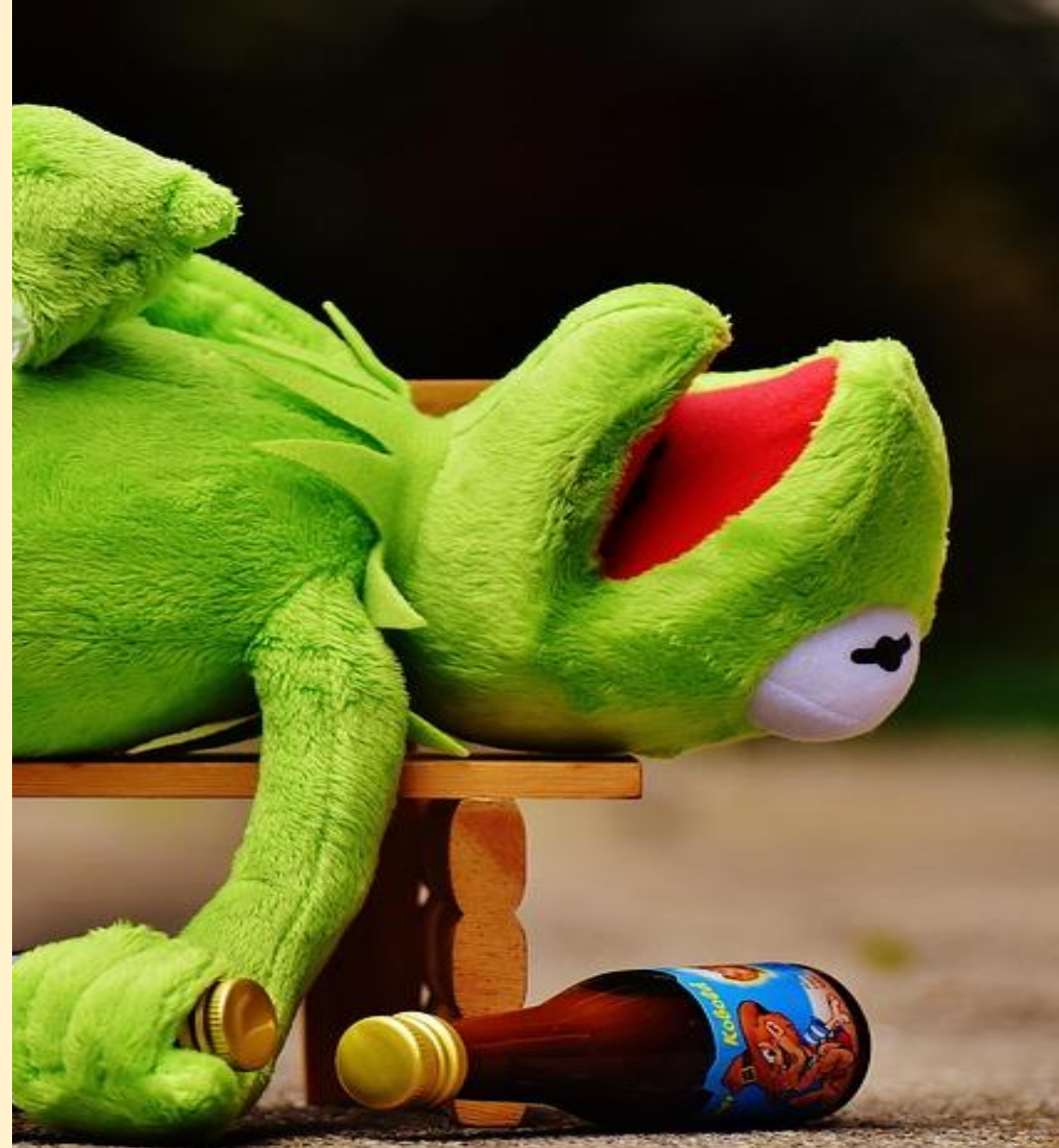
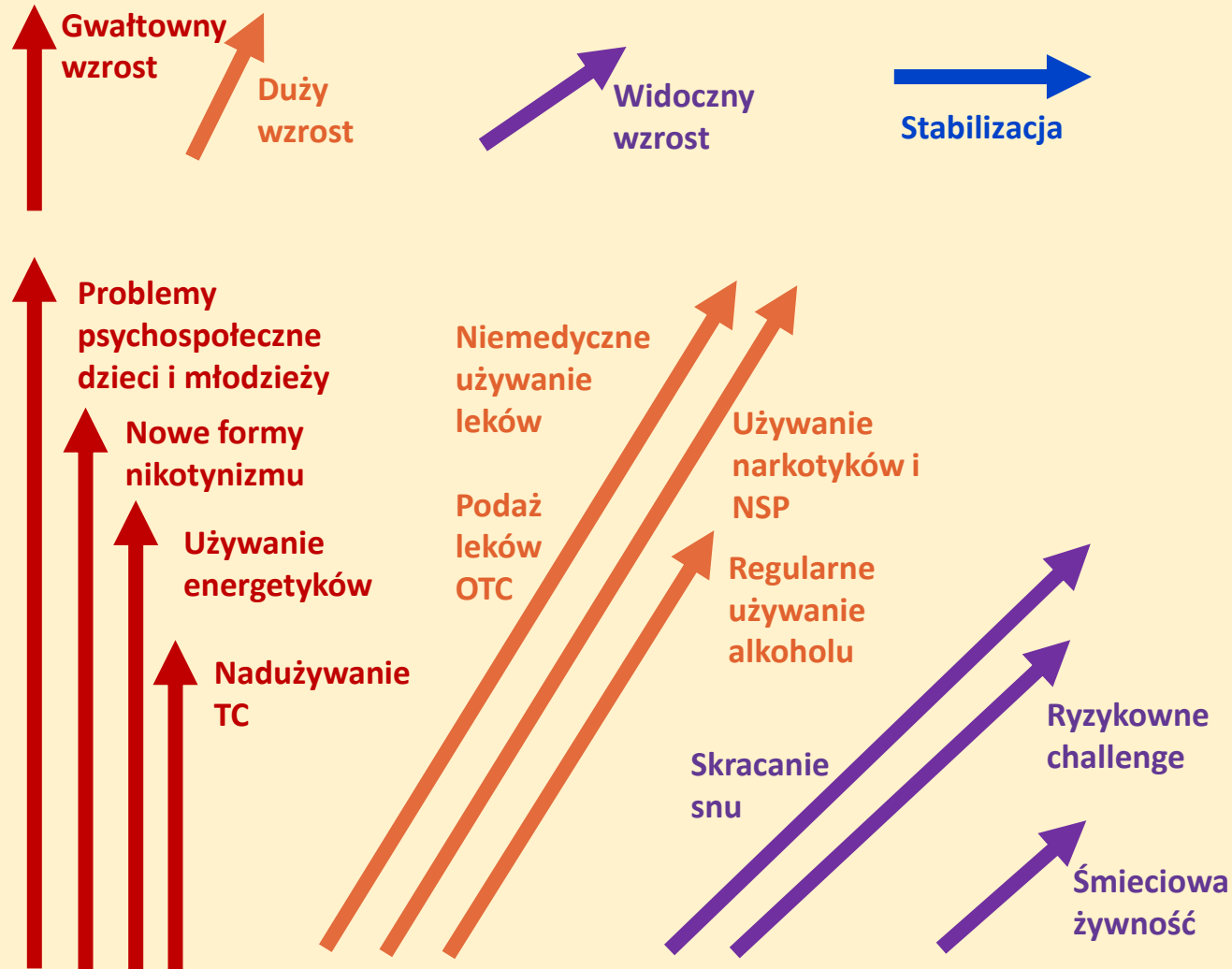
Krzywe zmian ryzyka (1990-2025)

Krzywe zmian ryzyka (1990-2025)

Krzywe zmian ryzyka (1990-2025)

Nowe zjawiska o dużym potencjale ryzyka

Przeciążenia OUN jako skutek nadużywania nowych technologii cyfrowych i cyfrowych sieci społecznych – c y b e r z a b u r z e n i a

Rozpoczynanie eksperymentów narkotykowych od silnych substancji np. mefedronu i marihuany o wysokiej zawartości THC

Łącznie alkoholu i narkotyków. Picie na umór - challenge

Szybki rozwój nowych form nikotynizmu oraz chemicznych zamienników wśród starszych nastolatków i młodych dorosłych

Duży wzrost liczby nastolatków o niskiej odporności psychofizycznej – słabi i niedojrzali dorośli

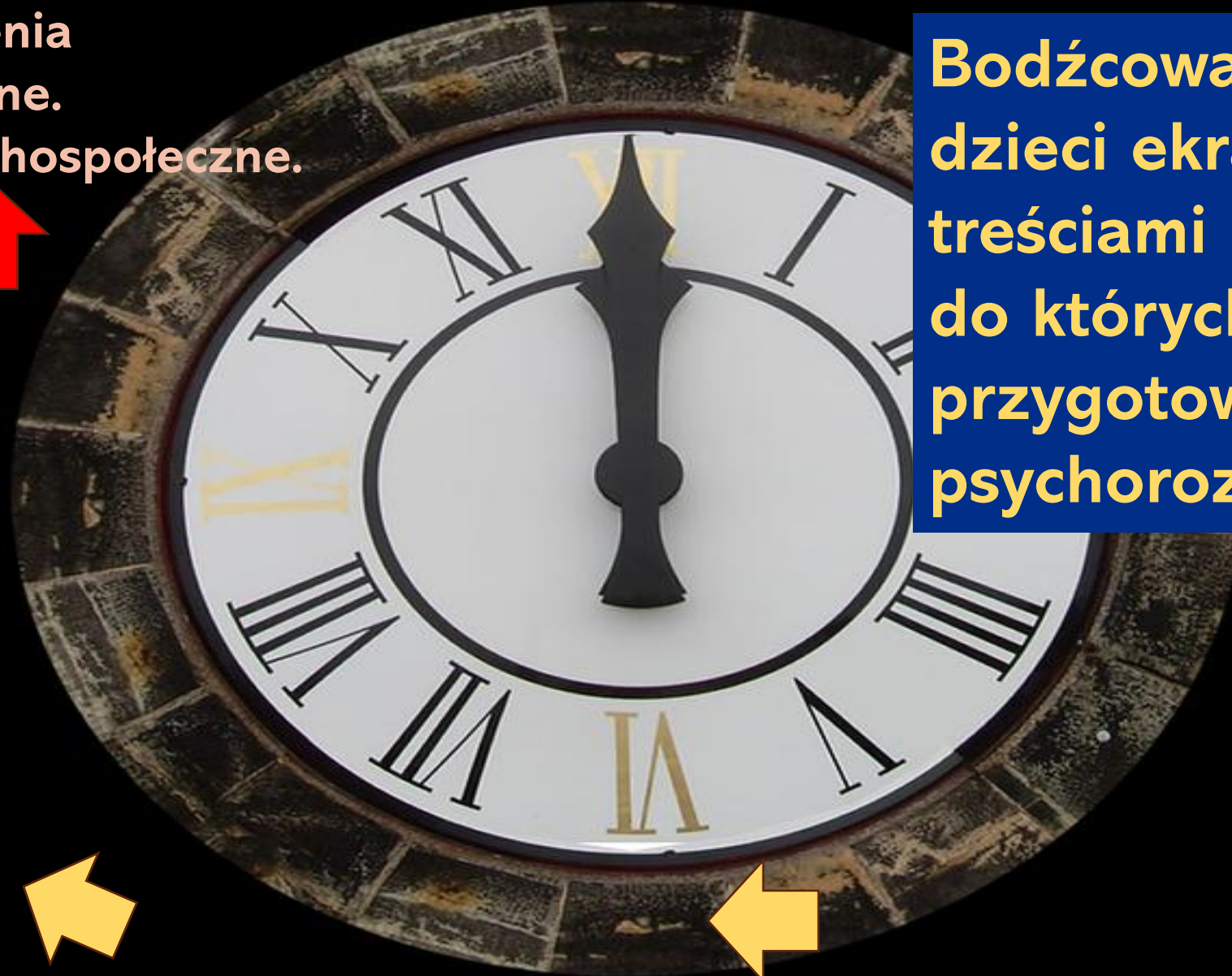

Zegar ryzyka – ujęcie pedagogiczno-medyczne

Trwałe uszkodzenia
psychosomatyczne.
Zaburzenia psychospołeczne.
Krótsze życie

Bodźcowanie małych
dzieci ekranami i
treściami medialnymi,
do których nie są
przygotowane
psychorozwojowo

Zegar ryzyka – ujęcie pedagogiczno-medyczne

Trwałe uszkodzenia
psychosomatyczne.
Zaburzenia psychospołeczne.
Krótsze życie

Bodźcowanie małych dzieci
ekranami i treściami
medialnymi

Presja rodziców na
doposażenie dziecka
we wszystko to, co
możliwe.
Wychowanie bez
zasad.

Zegar ryzyka – ujęcie pedagogiczno-medyczne

Trwałe uszkodzenia
psychosomatyczne.
Zaburzenia psychospołeczne.
Krótsze życie

Bodźcowanie małych dzieci
ekranami i treściami
medialnymi

Presja rodziców na
doposażenie dziecka
we wszystko to, co
możliwe

Zanikanie rozwoju
i wychowania opartego
o wiedzę o zdrowiu
i zasady moralne

Zegar ryzyka – ujęcie pedagogiczno-medyczne

Trwałe uszkodzenia
psychosomatyczne.
Zaburzenia psychospołeczne.
Krótsze życie

Bodźcowanie małych dzieci
ekranami i treściami
medialnymi

Presja rodziców na
doposażenie dziecka
we wszystko to, co
możliwe

Zanik wychowania
opartego o wiedzę o
zdrowiu i zasady

Przyspieszone usamodzielnienie
społeczne dzieci. Brak łączenia
praw z obowiązkami

Zegar ryzyka – ujęcie pedagogiczno-medyczne

Trwałe uszkodzenia
psychosomatyczne.
Zaburzenia psychospołeczne.
Krótsze życie

Bodźcowanie małych dzieci
ekranami i treściami
medialnymi

Presja rodziców na
doposażenie dziecka
we wszystko to, co
możliwe

Zanik wychowania
opartego o
wiedzę o zdrowiu i
zasady moralne

Przyspieszone
usamodzielnienie dzieci. Brak
łączenia praw z obowiązkami

Wchłanianie w social
media i rozrywkę
sieciową- ryzyko jako
zwykłość.

Zanik kontaktu z

Zegar ryzyka – ujęcie pedagogiczno-medyczne

Trwałe uszkodzenia
psychosomatyczne.
Zaburzenia psychospołeczne.
Krótsze życie

Niski wiek kontaktu
z substancjami
psychoaktywnymi

Wchłanianie w social media i
rozrywkę sieciową
Zanik kontaktu z przyrodą

Przyspieszone
usamodzielnienie dzieci. Brak
łączenia praw z obowiązkami

Bodźcowanie małych dzieci
ekranami i treściami
medialnymi

Presja rodziców na
doposażenie dziecka
we wszystko to, co
możliwe

Zanik wychowania
opartego o
wiedzę o zdrowiu i
zasady moralne

Zegar ryzyka – ujęcie pedagogiczno-medyczne

Trwałe uszkodzenia
psychosomatyczne.
Zaburzenia psychospołeczne.
Krótsze życie

Wzrost odsetka młodych
z regularnym kontaktem
z nikotyną, alkoholem
i narkotykami

Niski wiek kontaktu z
substancjami psychoaktywnymi

Wchłanianie w social media i
rozrywkę sieciową
Zanik kontaktu z przyrodą

Przyspieszone
usamodzielnienie dzieci. Brak
łączenia praw z obowiązkami

Bodźcowanie małych dzieci
ekranami i treściami
medialnymi

Presja rodziców na
doposażenie dziecka
we wszystko to, co
możliwe

Zanik wychowania
opartego o
wiedzę o zdrowiu i
zasady moralne

Zegar ryzyka – ujęcie pedagogiczno-medyczne

Trwałe uszkodzenia
psychosomatyczne.
Zaburzenia psychospołeczne.
Krótsze życie

Ryzyko antyrozwojowe jako rozrywka

Regularny kontakt z nikotyną,
alkoholem i narkotykami

Niski wiek kontaktu z
substancjami psychoaktywnymi

Wchłanianie w social media i
rozrywkę sieciową
Zanik kontaktu z przyrodą

Przyspieszone
usamodzielnienie dzieci. Brak
łączenia praw z obowiązkami

Bodźcowanie małych dzieci
ekranami i treściami
medialnymi

Presja rodziców na
doposażenie dziecka
we wszystko to, co
możliwe

Zanik wychowania
opartego o
wiedzę o zdrowiu i
zasady moralne

Zegar psychosomatyczny człowieka XXI wieku

Rewolucja
dopaminowa

Zaburzenia
cykli
rozwojowych

Dostęp do
wzorów ryzyka.

Ryzyko jako
droga do sukcesu

Zmniejszony kontakt
z rodzicami i rodziną

Za szybko
w świat
dorosłych

Za mało czasu
na
regenerację –
krótki sen

Presje
społeczne i

Kluczowe zewnętrzne wobec jednostki źródła problemów:

1. Podaż prawnie dopuszczzonego ryzyka jako biznes
2. Podaż nielegalnego ryzyka w Internecie
3. Promowanie ryzyka jako rozrywki
4. Niskie poziom świadomości rodziców i niechęć do aktywnej domowej profilaktyki
5. Państwo polskie wielokrotnie spóźnione na wielkie ryzyka

Spóźnione państwo

1. Dopalacze/NSP
2. Zbyt późna integracja instytucji PARPA i KBPN
3. Energetyki i substancje pobudzające
4. Nadpodaż alkoholu
5. Nowe formy nikotynizmu
6. Liberalna polityka leków OTC i sprzedaży leków w lekomatach i pozyskiwania recept
7. Fentanyl
8. Cyberzaburzenia

Dziękuję za uwagę

mariuszvelke@gmail.com

tel. 602-100-020

20 minut przerwy